

ԵՐԵՎԱՆԻ ՌԵՎՈՒՆԵՐՈՂԻ ԿԱԶՄԵ

ՄՈՇԿԿ

Հ Ի Մ Ն Ա Պ Ի Ր Գ Գ Ր Գ Ո Ր Ա Ր Մ Բ Ո Ւ Ն Ի

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կես տարեկանը 6 ռուբլի.
 Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՕԳ.
 Քիթիլուսով գրվում են խմբագրատանը.
 Մեր հասցեն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ»
 Сергиевская ул. № 5.
 Կամ Тифлисъ, Редакция «Мшакъ».
 Պրակտիկական տեղեկություն № 253.

Ամսագրությունը շաբաթը անգամ 10-2
 (բացի կիրակի և տոն օրերից).
 Յայտարարությունները ընդունվում է ամեն լեզվով
 Յայտարարությունների համար վճարում են
 իրաքանչիւր սողառտեղին 20 կոպեկ.
 Ամսագրատան տեղեկություն № 253.

Բ Ա Տ Վ Ա Մ Ե Բ Ա Ճ Ա Ն Ո Ր Գ Վ Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ն Ի

ՄՈՇԿԿ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ

ԱՌԱՋԻՆԿՆ 1911 ՔԱՂԱՔԱՆ ԼՐԱԳՐ

(39-Ր Գ Տ Ո Ւ Ր Ի)

ԲԱՃԱՆՈՐԴԱԳՐԻՆ. ՄՈՇԿԿԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԳԻՆԸ 10 ՐՈՒԲԼԻ Է, 11 ԱՄՈՎԱՆԸ ՆՈՂԱԿՆԵՐ
 10 Ր., 10 ԱՄՈՎԱՆԸ 9 Ր., 9 ԱՄՈՎԱՆԸ 8 Ր., 8 ԱՄՈՎԱՆԸ 7 Ր., 7 և 6 ԱՄՈՎԱՆԸ 6 Ր.,
 5 ԱՄՈՎԱՆԸ 5 Ր., 4 ԱՄՈՎԱՆԸ 4 Ր., 3 ԱՄՈՎԱՆԸ 3 Ր., 2 ԱՄՈՎԱՆԸ 2 Ր., 1 ԱՄՈՎԱՆԸ
 80 կ. և 20 կ. պատի ծախքը:
 Ամբիկոյի բաժանորդները պիտի վճարեն տարեկան 6 ռուբլ. մտային բաժանորդները՝ 32 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 ռուբլ. Քիթիլուսով բաժանորդները՝ 120 ռուբլ.:
 Հասցեները փոփոխում համար պետք է ուղարկել նաև հին հասցեն, և մինչև փոփոխումը 40 կոպ. համակարգում:
 Ի նկատի ունենալով, որ ուշ բաժանորդագրվելու պատճառով ստեղծվում են մի շարք անխնայական անարարություններ, որոնք գրվում են խմբագրությանը հնարաւորութիւնից յունվարի 1-ից կանոնաւորապէս թիւերը ուղարկել բաժանորդներին, ուստի խնդրվում է բաժանորդ գրվել ցանկացողներին վաղորդօր քիթիլուսով գրելով հասցեները պարզ և ճշգրիտ:
 Հին բաժանորդներից խնդրվում է կայացնել փոխադր. բանկի վրա նախկին տարածված հասցեն իր վրա ունեցած համարով:
 Մեր հասցեն՝ ТИФЛИСЪ, Редакция «МШАКЪ». Արտասահմանից՝ ТИФЛИС, Редакция «МШКАК».
 ԱՊՊԱՐԻՏ ԲԱՃԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՆ ԶԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ՄՈՇԿԿ

Ամսագրի նոյեմբերի (№ 11) համարը

- 1) Կարմիր ձուռնիքի պատեր
- 2) Քիթիլուսով, վեպ, վերջ
- 3) Կարա-օղլու, վեպ, վերջին
- 4) Ուսանող, Գ. Արամյանի, (անսկզպ)
- 5) Մարկայի շագին, Գ. Տեմալայի
- 6) Փոփոխ լայն, Բարսեղյան
- 7) Լեվ Տոյսոյ
- 8) Կամիլիներ Տոյսոյի մասին
  - ա) Եւրոպական գրողները և գործիչները
  - բ) Ռուս գրողները
  - գ) Եւրոպական մամուլը
- 9) Կոմիտասի, նրա կենսագր. և ուսմանը, ընդ իսկ. Լեվ Տոյսոյի, Քարգո. Սուրբաթեանի Քարգո. Կ. Դանիելյանի
- 10) Մամուլի Մարգարեի, Լեվ Տոյսոյի
- 11) Բոսիլիցեի
- 12) Յակոբովսկու, Ինչուսուև երկերը, մեծ վեպ Վ. Հիւզոյի, Քարգո. Ա. Սաֆարյան

Այս համարի գինն է 30 կոպեկ:

Քաղված է «Արթուր» 1911 թ. բաժանորդագրությունը: Մանրամասն յայտարարությունները տեսնելու:

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ
 Այսօր, հինգշաբթի, դեկտեմբերի 2-ին
 ԸՆՏԱՆԵՆԿԱՆ ԵՐԻՆԿՈՑԹ
 ՀՈՅՈՅ ԴՐԱՍՏԻՎԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԸ
 կը ներկայացնէ
ԱԿԱՄԱՅ ԲԺԻՇԿ
 Կովեյ. 3 գործ., հեղ. Սօլիկերի
 4 և Բ ը
ԿԱՆԱՅԻ ՏՆՆՆԱՌՈՒԹԻՆ
 Կող. 1 գործ., հեղ. Չելիովի, Քարգ. Գ. Անտոնովի
 Ներկայացման սկիզբը երեկ. ճիշդ ժ. 8-ին:
 Գլխ. ռեժիսոր՝ Ա. Արմենյան
 Ներկայացումից յետոյ ՊԱՌԲԲ.
 Հիւրերը մուտքը համար վճարում են 50 կ.:
 Ներկայացման տոսանքները՝ 25-75 կ.
 արժող. ծախվում են ժողովարանի շէջ-
 ցարի մաս:

ԲԱՆՈՍԻՐԱԿԱՆ
ՏՐԱՆՍԻՆԵՆԿԱՆ ԵՒ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՆԸ
 (Ցրաններէն դասախօսութիւն, նոյեմբեր
 30-ին, Alliance Française կ'զգայան երեկոյ-
 թիւն, Քիթիլուսով կարգացված)

Ա. մ ա ճ
 Ցրանային և նայելի միջև յարաբերու-
 թիւնները սկսում են խաչակիրների ժա-
 մանակից, երբ Արեւմուտքը ստանում անգամ
 չորսփունս մէջ մաս. Հայոց հետո, երբ խա-
 չակիրները Փորթ. Ասիա հասան՝ հայերը
 մեծ համարութեամբ ընդունեցին նրանց.
 այդ թիւակներից յետոյ եւրոպացիներին և
 հայ իշխաններին միջև բարեկամական յարա-
 բերութիւններ ստեղծվեցին: Որոնք էին
 հայ իշխանները և որտեղից էին եկել: XI
 և XII դարերում՝ մանկաբուհիներից շա-
 փազանց ներք գրված Հայաստանի քրիս-
 տոնայի ժողովուրդը բոլոր դասակարգերին
 անխտիր, ճարտարական էին լրանել իրանց
 ճնշողալարերը: Հայերն այս կերպով սեւ-
 շուքեան թիւրքերից և թիւրքմէններից
 ըզվելով ապաստանեցին Տաւրոս լեռան
 կրճերը և այս անստեղծից զարգացողներին
 իջնելով գրաւեցին ամբողջ Կիլիկիա և հե-
 ողջեան տիրեցին: Հիւսիսային Սիւրիայի
 մեծ մասին, Սիւրիերական եզերքի վրա,
 Կիլիկիա կազմում գիւմարը:
 1079-ին մեծաւ Գազիկ Բ. Բագրատու-

ՎԵՐՁ ԴԵՐ ԵՐԱՇՆԱՐԱՄԱՆ ԿՈՒՆԻՆ
 Գծտուքիւնը, անհամաձայնութիւնը,
 կուսակցական շարժարտութիւնը, որոնք
 քայքայում, կազմալուծում են Կ. Պոլսի
 հայոց Ազգային Երեսփոխանական
 Ժողովի գործունէութիւնը, ոչ միայն
 չեն նուազում, այլև նոր, բուն թա-
 փով առջ են մղում և նոր պարա-
 ռաստում եղբայրասպան կուռի հա-
 մար:
 Նոյեմբերի 19-ին Ազգային Ժողովը
 անցրել է մի մեծ ճգնաժամ, որի լու-
 ծումը թողվել է նոյեմբերի 26-ին
 զուտարկել ժողովին:
 Մեզ դեռ յայտնի չէ, թէ ինչ վճիռ

ննայ վերջին թափառը, որի մարքա-
 դան էր Անի, այժմ նշանաւոր էր աւե-
 բակներով: Նրա բանակի օֆիցերները մէկը
 և նրա ազգականը՝ Ռուբեն, խոնարհ մի
 քանի ընկերներով դիմեց Տաւրոս և ապա
 դարձաւ մի նոր հայկական իշխանութեան
 հիմնադրել Կիլիկիայում: Երբ Քրանսիացի
 Գործընդ. Քր. Բուտեն Կիլիկիայի սահմանը
 հասաւ, այնտեղ հայերը նրան զրկաբաց ըն-
 դունեցին, իբրև արևմուտքի իրանց կրօ-
 նակիցների ներկայացուցիչ: Հայերը մեծ
 օգնութիւն հասցրին խաչակիրներին: Ի մի-
 ջի այլոց, Անտիոքի պաշարման ժամանակ,
 հայերը վիճակաւորէին առաւ պարսկերէն
 հասցրին խաչակիրների բանակին և այդ
 ձևով օգնեցին Անտիոքի գրաւելուն: Այ-
 նուհետև երբ խաչակիրները Սիւրիայում
 փոքրիկ լատինական իշխանութիւններ հիմ-
 նեցին, արանք և Կիլիկիայի հայ իշխան-
 ների միջև ամենամոտ յարաբերութիւն հաս-
 տատովցեց: Այս յարաբերութիւնը մտերմու-
 թեան փոխելից, երբ պապի յանձնարարու-
 թեամբ Մանանի կաթողիկոս արքեպիսկո-
 պոսը Լեւոն Բ.-ին թագաւոր օժնեց:
 Հայերի և լատինների մէջ ծագած այս մե-
 ձեցումը բիւզանդական կայսրութիւնը զբո-
 ճուց և թշնամացրեց Կիլիկիայի դէմ, բայց
 հայերն այնուամենայնիւ շարունակեցին ի-
 ռանց յարաբերութիւնները և նոյն իսկ
 ինամական կայսր հաստատեցին, լատի-
 նական իշխանական տներ էնու:
 Անտիոքի լատին իշխանութեան և Սիւրի

ՊԵՐՏՐՈՆ Բ. ԶԱՆՓՈԼԱՊԵԱՆԻ
 Երևանի նախկին արևմտի շինութիւնը՝ հիմնական վերջինութեամբ յարմարեցված է
 յատկապէս թատրոնի համար: Առանձին պատուէրով բերված է բոլորովին նոր, շքեղ
 դեկորացիա: Կան բոլորաբար, բնակչից և ամեն յարմարութիւններ:
 Գ. պ. սրբոյններ կարող են դիմել. ВЪ гор. Эривань. Театръ ДЖАН ПОЛАДОВА.
 1338. 1-1

է կայացրել Ազգային Ժողովը, եթէ
 միայն նա հնարաւորութիւն է ունեցել
 խաղաղ և անարգել կերպով կատարել
 իր միջամտութիւնը, ստանց խուժանի
 միջամտութեան:
 Եւ սակայն խուժանը գործում է,
 գործում է դեկալարութեամբ այնպի-
 սի անհամարներ, որոնք այդպիսի խու-
 ժեան և «սպառնալուծութեան» դիմա-
 կի ներքոյ առաջ են ըջուտ միայն ի-
 ռանց կուսակցական գոծու շահերը:

Մեզ հետոյց դիտողներու վերին
 աստիճանի տարօրինակ է թուում այն
 իրարանցումը, այն անպիսի գոծու-
 թիւնները, որոնք այսօր գոյութիւն
 ունեն Ազգային Երեսփոխանական Ժո-
 ղովի ճղուտ: Տարօրինակ է թուում
 այն պատճառով, որ մենք նկատում
 ենք, թէ ինչպէս այդ ժողովում փոք-
 րամասնութիւն կազմող տարրը կամ
 խմբակը ամենին չէ կարողանում
 հաշտել այն մտքի նետ, որ ինքը
 փոքրամասնութիւն է կազմում, չունի
 պարամիտական և սահմանադրական
 կորրեկտիւններ, որ պէտք է ունե-
 նայ ամեն մի երեսփոխան հաշտելու
 մեծամասնութեան գոյութեան նետ:
 Տեսնելով, որ ինքն փոքրամասնու-
 թիւն է կազմում, այդ փոքրամաս-
 թիւնը այնպիսի է կողմնակի, ոչ
 պարամիտական միջոցներով, բռնու-
 թեամբ, «սօփաներով», իր սասճը ա-
 ռաջ ըջել, իսկ այդպիսի վարմունքը
 միանգամայն հերքում է ամեն մի
 սահմանադրական կամ պարամիտա-
 կան դադարի:

Նմանաբար մի քանի, որ մեծա-
 մասնութիւնը բարկացած է պահպա-
 նողականութիւնը, նոյնիսկ «խաւարակու-
 ներից», ինչպէս պոռում են իրանց
 «ազատական» կողմնակից, թէ և որ-
 քան մենք դիմենք և տեսնում ենք
 Կ. Պոլսի հայ թերթերից, մեծամաս-
 նութիւն կազմող երեսփոխաններից
 շատերը յայտնի են իրանց ազատա-
 կան և առաջադիմական գաղափար-
 ներով, իսկ կենտրոնի խմբակցու-
 թիւնը, որ մեծամասնութեան միջակն է
 կազմում, ներկայացնում է իրանց
 մի կուսակցութիւն, որի ծրագիրը,
 ուղղութիւնը, հաստատելը չափաւոր
 ազատամտների համապատասխան
 ծրագիրը, ուղղութիւնը, հաստատելը
 ներկայացնում են սակայն այդ հանգ-
 մանքը ոչ մի իրաւունք չէ տալիս
 փոքրամասնութիւն կազմող խմբակ-

ցութեան դիմել և ձեռնարկել ապօրէն
 միջոցներին և թունութեան, «սօփաների»
 միջոցով կազմալուծել Ազգային Ժողո-
 վի գործունէութիւնը: Եւ երբ այդ-
 վից «սօփաներ» (մանակներ) մի-
 ջոցով արտաքսել մեծամասնութիւնը
 և անգամաւոր ձեռնարկ, միջէլ այնու-
 նեակ փոքրամասնութեան այդ ձևով
 կայացրած վճիռները կարելի է ըն-
 դունել իբրև ազգի ներկայացուցչու-
 թեան կամը:

Գաղվ ըռն խնդրին պէտք է առել,
 որ ըստ էութեան ևս մեծամասնու-
 թեան վարմունքը արգարացի է սահ-
 մանադրական է:

Ազգային Կենտրոնական Վարչութեան
 ատենակալը կամ վարչապետը եւ-
 թարկվում է մի կուսակցական կող-
 մից ծեծել: Սիւս կողմից խուժանի
 մարդիկ այնպիսի են իրանց սպառ-
 նալիքներով և «սօփաներով» անարեկ-
 ման հեթանոսիկ երեսփոխաններին:
 Բնական է, որ հարց է ծագում այս-
 րիկ վարչական անձանց և ազգային
 երեսփոխաններին այդպիսի բռնու-
 թիւններից: Իսկ այդ հնարաւոր է,
 դիմելով արգարաւորութեան կամ իշ-
 խանութեան օգնութեան: Եւ այդ
 մտքով էլ վարչութիւնը որոշում է
 կայացնում: Սակայն նախազանգ, այն
 է իտրեան պարտաբար հրաժարվում
 է գործարարել այդ միջոցը, համար-
 լով ոչ պատուարել: Վարչութիւնը
 այն ժամանակ հրաժարական է տա-
 լիս. հրաժարական է տալիս և պատ-
 րաբար, որ խոստովանում է իր ան-
 կարողութիւնը և անձեռնապահութիւնը:
 Եւ անս Ազգային Ժողովը կոչվում է
 տալ իր վերջնական վճիռը: Մեծա-
 մասնութիւնը այն կարծիքի է, որ
 պէտք է ընդունել պարտաբար հրա-
 ժարական, իսկ մերժել վարչութեան
 հրաժարականը: Փոքրամասնութիւնը
 զրա հակառակ կարծիքի է: Եւ տես-
 նելով, որ մեծամասնութիւնը պէտք է
 յաղթէ, փոքրամասնութիւնը դիմում է
 ապօրինի և զգուշի միջոցներին: Նա,
 փոքրամասնութիւնը ազդակում է,
 թէ չը պէտք է դիմել իշխանութեան,
 որովհետև նա բուն միջոց է, բայց
 ինքն այդպիսի կարծիք արտայայտողը,
 չէ դատապարտում բուն միջոցները,
 սօփաների գործարարութիւնը:

Նա այդ արագիկական հակաու-
 թիւնից և ծագել է ազգային ճգնա-
 ժամը:

հայ արքունիքի միջև տեղի ունեցած այս
 մանրամասն յարաբերութիւնից զատ՝ ու-
 շաբարութեան պէտքն է այն մեծ առեւտրա-
 կան շրջանառութիւնը, որ գոյութիւն ունեց-
 այն ժամանակ Կիլիկիայի հայոց նաւահան-
 գետների և Եւրոպայի միջև: Կիլիկիան այն
 ժամանակ Եւրոպայից Արևելք և Արևելքից
 Եւրոպա փոխադրող ազդանշանի պահա-
 տատակն էր դարձել: Չլուսմայից, վիճե-
 տիկից, պիլգից, սիլիկից, պրոպանո-
 ցից և արագանցից բազմութեամբ հաս-
 տատակցին այս նոր Հայաստանում, իբրև
 եւրոպական առեւտրական տներ ներկա-
 յացուցիչներ և հայ թագաւորներից մենա-
 շնորհներ ստացան: Այս մեծամասնութիւնից
 4 ը պահպանված են գրաւոր յիշատակա-
 բանեցումը, որոնք հայերենից Փրանսերէնի
 թարգմանված և ընդգրկել կից Երաստ-
 րակված են Academie des Inscriptions-ի
 ձեռքը (Documents arm. Ա. հատ.): Այս
 մեծամասնութիւնը տուել են՝ Լեւոն Գ. ջնու-
 վացիներին, Օղնի թագաւորը Մօսկուլէի
 վաճառականներին և Լեւոն Ե. սիլիկիցի-
 ներին:

Երբ Լեւոն Ե. անժառանգ վախճանվեց
 հայերն իրանց ուշադրութիւնը գործըն-
 Փրանսիական ծագում ունեցող մի իշխանի
 վրա, որ հնչել էր հանել իր գիւնարական
 ընդունակութեամբը: Այս իշխանը Լուսի-
 նեան գ'Օձօրիի և Լեւոն Գ.-աղղալի, Զապիկի
 որդին Յովհաննէան էր, Կիլիկիայի թագաւոր
 Լուսինեան Հանրիի եղբայրը: Սա առաջին

հայ թագաւորն է Լուսինեան գործից, իսկ
 վերջին հայ թագաւորն էր Լեւոն Զ. Լու-
 սինեան, մի թող և գործող իշխան, որ ան-
 կարող եղաւ պաշտպանել իր թագը և գերի
 տարվեց Կառիկի 1375-ին, որտեղից մի
 քանի տարի վերջն ազատվելով Եւրոպա
 անցաւ. նա մեծաւ Պարզում, ուր ապրում
 էր Կարոս Զ.-ի սահմանած թողովով:
 Հայոց քաղաքական անկախութեան այս
 վերջին ներկայացուցչի գերեզմանը գտնու-
 վում է Սէն-Դընիսում (Պարիզի թագ) Սէ-
 լեստինեան կրօնաւորների վանքում:
 Այս Լուսինեանները ծագում էին Պու-
 սիւի աւստրալիական Լուսինեան (Lusig-
 nan) տոհմից: Պուստի. Փրանսիայում մի
 հին գաւառի անուն է, որ այժմ մտնում է
 Վանդե նահանգի մէջ:
 Փրանսիայի լատինական իշխանութիւնների
 կործանումից յետոյ, մասնաւոր երբ հայոց
 լատաւոր և վերջին ապաւին թագաւորը
 1305-ին ստիպված եղան իտալական
 ընդունել, Կիլիկիայի թագերի թագաւոր
 ստեղծելը ջրիտանական շահերի միակ
 պատրաստը հնաց Արևելքում: Այնուհետև
 նա մասնագիտանալով, յատկապէս նկատու-
 մամուլներով մշտական յարձակումներ
 նպատակաւոր դարձաւ, որոնք և վերջապէս
 ստեղծեցին հայ իշխանութիւնը և տիրե-
 ցին Կիլիկիային, գերի տանելով Լեւոն
 ժ.Ձ.-ին:
 Փրանսիան այնուամենայնիւ պահեց դե-
 պի Արևելք շարժվելու աստիճանները, որ
 չէ... այնպէս, ինչպէս այժմ Գ. Պոլսում:

Մեր դատաւարտում ենք խոսքար-
ձակութիւն փոքրամասնութեան վար-
մունքը:

2. Առաքիւն
ԸՆՏՐՈՒԹԻՆՆԵՐԸ ԱՆԿՎԱՅՈՒՄ

Լոնդոն, 30 նոյեմբեր
 Ընտրվել են 191 լիբերալ, 229 ու-
 նիտիստ, 35 բանաւոր, 57 ընդունակաւ
 և 6 օրբէլիտու: Լիբերալները շահե-
 ցին 18 տեղ, ունիտիստները՝ 21, բանա-
 ւոր կուսակցութիւնը՝ 4:
 Մինչև ժամը 5-ը ընտրվեցին 193
 լիբերալ, 240 ունիտիստ, 36 բանաւոր,
 59 ընդունակաւ և 8 օրբէլիտու: Լի-
 բերալները շահեցին 19 տեղ, ունի-
 տիստները՝ 23 և բանաւոր կուսակցու-
 թիւնը՝ 4: Լիբերալ Բոլը ընտրվեց
 Նիւ-Մարկէտում 4786 ձայնով ընդ-
 դէմ 4387-ի, որ ստացաւ ունիտի-
 տիստ վերալը: Ունիտիստ ինթ-
 ուր ընտրվեց Տօրկլէում 5101 ձայնով
 ընդդէմ 4971-ի, որ ստացաւ լիբերալ
 Բարտոլոմէոսիոս Մակկիոն ընտրու-
 վեց միջին Տայրոնում 4102 ձայնով
 ընդդէմ 2379-ի, որ ստացաւ ունիտի-
 տիստ Բրենակիոն: Ունիտիստ Կարլին
 ընտրվեց Կորնուոլում 5121 ձայնով
 ընդդէմ 4980-ի, որ ստացաւ լիբերալ
 Ֆուստը: Այսօր յաղթութիւնը տարած
 ունիտիստները շատ շրջաններում
 ստացան պակաս թիւ: համեմատած
 նախկին օրերի նետ: (Հ. Գ.)

ՎԵՐՁՆԵՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՆՆԵՐԸ
Պետերբուրգ, 30 նոյեմբերի
Կայսրին ներկայացաւ Քիթիլուսի ն

Երգեցողութեան մէջ պակասում է ընակա- նութեան դրօշը, զգացումներն արտա- յայտութիւն: Շարժումները ազատ են, բարձ- րազան, բայց արհեստական, չափազանց պայմանական, մեր օպերային բարձրի շրջանում օտարաբան:

Երգչի դէմքը անպատաս ւէ, բայց հասա- կը փոքր է և այդ հանգամանքը թուլաց- նում է օպերաների «հերոսի» սպասարու- թիւնը:

Կերվան երգում է իտալերէն, իսկ միւս- ները ուսումնասիրելու օտարազգի հերոսի երգեցողութեան վիճակն է:

Վարդապատ, 23 նոյեմբերի Նոյեմբերի 20-ին Սամազար գիւղում տե- ղի ունեցաւ մի ներկայացում յօգուտ տե- րական դպրոցի: Ներկայացումը դարձուցան էր, մի վերին աստիճանի նահապետական ձևով շինված բնի վրա: Բնի տեղ ծա- րայում էին գիւղական թաղամասը, կուլի- ների տեղ՝ կապիտաններն ու թաղիները, զոների տեղ՝ ուսուցիչները վերամակնը, իսկ բազմաթիւներն ու աթոռների տեղ՝ գիւղական աղքատիկ խրճիթի փայտեայ նստարանները: Վարդապատի մասին խօսելն անգամ աւելորդ է, որովհետեւ պարզ հաս- կանալ է, որ այդ տեսակ բնիին պէտք է լինի հասարակ, պարզ լինի վարդապատ:

Երկրորդն է մամուլը, որը վարդա- րդապատի երկեսն սիրողներ խումբը գլուխ ունենալով Աւետիս Օհանջանեանին՝ եկաւ դպրոց: Թէ խնդրուց ու բէլ նահապետա- լուց յետոյ սկսեցին պատաստով ներկա- ցումն համար:

Պարզում էին Սուհուրեանի «Բանաձ» օժիտը» և Օկտաւ Միրզայի «Գողջ»:

Թէ ներկայացումը և թէ մտաբեր բաւա- րար էր: Թատրոնի պահանջը դրանք էր դէպի իրան գիւղացիներին և գիւղիկներին մի ստուար բարձրութիւն, այնպէս որ դրո- րոցի բաւականին մեծ դարձիւն է, մա- քը լինի էր:

Ինչպէս իմացանք, գիւղում հարսանիք է եղել որը և պատճառ է դարձել շատերի բացակայութեան: Գիւղիկների ընտրութեան մասին այսքանը կարող ենք ասել, որ «Բանաձ» օժիտը պիտիս էր բովանդակու- թեամբ բուսականին համապատասխան էր, բարձրաց այնքան էլ ժամային չէր, որի համար և զերկատարները երբեքն զործ էին անում արարած տեան բարձր: Իսկ «Գողջ» միանգամայն անմատչելի էր իր բովանդակութեամբ: Սակայն, որքան մեծ տեղեկացանք, այս պիտիսները նախընթաց կերպի խաղցրված էին վարդապատում, և Սամազարում միմիայն կրկնվում էին պատրաստի պիտիսները:

Գուլիկի է սիրողների այդ բայը, որոնք զարգաբար համար թողել էին իրանց անձ- նական գործերը, կին ու երեխայ, հայր ու մայր և զնացել էին իրանց դրացի գիւղա- ցիներին և միթիթարելու և բաւականու- թիւն պատահելու:

Ցանկալի էր, որ գաւառական երիտա- արդներին ձեռնաս խմբեր կազմակերպ- վելին և հետևելին արձան օրինակին: Ցանկալի է նոյնպէս, որ պիտիսների աչոյ ընտ- րութիւն լինի՝ գիւղացիներին մատչելի լի- նելու համար:

Ներկայացումը վերջացաւ գիւղացի ժա- մը 12-ին և մի-երկու ժամ հանգրա- սանալուց և ընթերցուց յետոյ, ժամը 3-ին, խումբը ճանապարհից ոտքով դէպի վա- րդապատ:

Տեղի ուսուցիչները թախանձազին խնդ- րում էին գիւղացի այդ ցուրտ ու վտան- քաւոր ժամին չը գնայ այդ գիւղից դե- րում: Բայց խումբը չուզեց նեղութիւն պատճառել անանց այն էլ բաւականին յոգ- նած ուսուցիչներին: Վ. Բ. Աղազդեան

Վե՛, կաթողիկոսը տ. տ. Սահակ Պատրիարքան, որուն հնարանական բաներու հակումը յայտնեցին, կարեւոր աշխատու- թեան մը ձեռնարկով էր իր Նրուսազը: Գոյնում միջոցին: Երուսաղէմի հայոց թանկագին 2000 կորիւն աւելի ձեռագիր մատենաներ ունի: Անոնց դասարանը զինի, անոնց ցանկը պատրաստելու ձեռ- նարկով է, յիշելով թուականը, գիրքին ձևը, նկարները, արտագրելով յիշատակա- բանը և պարունակութեանց հետաքրքրա- կան կետերը և ուրիշ օրինակաց հետ եղած ստորագրութիւնները: Հնու գոյնուին Ռու- բինանց շրջաններին գրուած յիշատակա- բաններ, հետաքրքրաւոր մանրամասնու- թիւններով: Վե՛, իմաստը այդ 2000 օրինակ- ներէն միայն մօտ 400-ին կըրցած է արձա- նագրութիւնը կատարել, արդէն անկախ ձե- ռագիր 4000 երեսէ բաղկացեալ գործ մըն է, մեծապէս շահագրգիռական, որոնք պիտի կրնային մեծ լոյս մը սփռել մեր ժամանակա- կից պատմութեան և Ռուբինանց շրջանի մասին: 1902 շրջանին, երբ պրօֆեսոր Մարքը Երուսաղէմ կը գտնուէր, մեծա- պէս օգտուած է Վե՛, իմաստի այս գործին և նոյնպէս խնդրած իրմէ, որ իրան յանձնէ Գեորգիուրիի հետախուզա- ընկերութեան ձեռնարկ հրատարակելու հա- մար, սակայն Վե՛, իմաստը այն տեսն չէ ուզած, կարծելով թէ պիտի կրնայ դեռ շա- րունակել և ամբողջ հաստատելը արձանա- գրել:

Հայ մատենագրութեան համար ծանր կո- րուտ մը պիտի լլլայ անոնց լոյս չի տես- նելը:

Սին, 8/21 նոյեմբերի

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Գեճե՛ր. Հե՛Ռ. ԳՌՈՒԱՄԱՆՈՒԹԻՒՆԵՐ

Գեճե՛ր. Հե՛Ռ. ԳՌՈՒԱՄԱՆՈՒԹԻՒՆԵՐ

Սին, 8/21 նոյեմբերի

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Գեճե՛ր. Հե՛Ռ. ԳՌՈՒԱՄԱՆՈՒԹԻՒՆԵՐ

Սին, 8/21 նոյեմբերի

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Գեճե՛ր. Հե՛Ռ. ԳՌՈՒԱՄԱՆՈՒԹԻՒՆԵՐ

Սին, 8/21 նոյեմբերի

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Գեճե՛ր. Հե՛Ռ. ԳՌՈՒԱՄԱՆՈՒԹԻՒՆԵՐ

Սին, 8/21 նոյեմբերի

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Սին տեղական ազգային վարժարանը պարզապէս ուղարկելու օրինակ մը մէջ է: Երկուստեք աշակերտութիւնը, որ 6-700-ի կը հասնի, անտեսանալով, մտքն է խնամ տեղե- րու մէջ խնդրուած, ցարդ իր թանգազին ատողութիւնը վրայ ստիչ աւելի բան ը- րած չուէի:

Օրերս նոր հասած է Գոյնի նորընտիր տեսուչ Երիցեան: Տեղագիր կը խոստանան վարժարանական շէնքեր շինել: Բարերար շարժում մը սկսած է և մտղենք որ չկա- սի մօտ 500 տուն հայ ընակիչ ունեցող ժողովուրդին այս յուսատու բայը:

Գոյնի Որբախնամին ընդէ. քննիչ Գուրգեան Ատանա հասած է, իրեն հետ թե- րելով Հալիին և Ատանայի որբանոցներուն տեղական տնօրէնները:

Ատանայի որբանոցը սակայն խնդրոյ նիւթ դառնալ սկսած է Ազգ. Որբախնամին և Ատանայի կուսակալութեան մէջ: Այս որբանոցին մատակարարութեան և վարչու- թեան խնդիրը մինչև այժմ անորոշ եղած է: Թէ կուսակալութիւնը և թէ Որբախնա- մը ջանացած են իրենց իրաւասութեան ներքե պահել զայն: Ծարդ կուսակալութիւ- նը ինքն տուած ըլլալով ծախուց մեծ մա- սը կը պահանջէ, որ անոր վարչութիւնը յանձնուէ Օսմ. Որբախնամ վարչութեան, որուն տեսուչն է ընկեր Վահագն: Այսօր սակայն Ազգ. Որբախնամը զատ տնօրէն մը ղրկելով, գործը խառն երկուք մը առած է: Հատ իս, անիմաստ են Ազգ. Որբախնա- մին աւարտութիւնը: Ոչ մէկ անպատեհու- թիւն մը չկայ, որ մեր որբերին մաս մը ևս խնամուի կատարութեան ծախարդը: որուն վարչութիւնը հայ են, և հակահայ խնամք մը չեն ստանար: Յամենայն դէպ, ինչ ալ ըլլայ, մեր որբերը ստորանալու ա- ւելի մասնակի տակ են երբ օտար միտի- նարութեանց կը յանձնուին, քան Օսմ. Որ- բախնամին: Օտար միտիւնարութեանց ըրով մեր որբերը կրնան զիրաւ ազգէն օտարա- նալ, մինչև Օսմ. Որբանոցին մէջ անոնք թիւքը չեն ըլլար: Ատիկա տարակոյս չի վերցնել: Եւ յետոյ գոհ ըլլալու են, որ կատարութիւնը մեր ծախուց մասնակից կըլլայ: որք չի պակսեր եւս: Եթէ ազգը կուզէ նէ թող ուրիշներ հաւաքէ, և ասով թէ կատարութեան հետ խնդիր մը հա- նելու դժգոհանութիւնն կազատ և թէ ու- ըրի որբեր ալ խնամուի առիթ կուսնայ:

Հնու է եկած իր փնտռումը ձեռնար- դութեան մէջ Հայկազն Հապէտեան հնա- խոյրը, հայկական հին գրամիտու գեորգիի հաւաքածոյով մը, մօտ 130 տեսակ, որ լա- ւաւորներին և կատարութիւններին մէջ լլ- լալ կը խոստանայ: Հապէտեան, որ անխնայ պրպտող մըն է յոյս ունի դեռ ուրիշներ ալ գտնել: որպիսիք դեռ ցայժմ գտնուած չէին: Երկուքն ընկելով Վե՛, Կաթողիկոսին ըրով եղածները, ուղարկութեամբ հաստա- տեց անոնց մէջ և կարգ մը հարուստներ զրամներ, որոնց համար մասնաւոր հակում մը գործուածք մը և հետաքրքրութիւն մը կը ցուցնէ Ն. Օճուկեանը:

Վե՛, կաթողիկոսը տ. տ. Սահակ Պատրիարքան, որուն հնարանական բաներու հակումը յայտնեցին, կարեւոր աշխատու- թեան մը ձեռնարկով էր իր Նրուսազը: Գոյնում միջոցին: Երուսաղէմի հայոց թանկագին 2000 կորիւն աւելի ձեռագիր մատենաներ ունի: Անոնց դասարանը զինի, անոնց ցանկը պատրաստելու ձեռ- նարկով է, յիշելով թուականը, գիրքին ձևը, նկարները, արտագրելով յիշատակա- բանը և պարունակութեանց հետաքրքրա- կան կետերը և ուրիշ օրինակաց հետ եղած ստորագրութիւնները: Հնու գոյնուին Ռու- բինանց շրջաններին գրուած յիշատակա- բաններ, հետաքրքրաւոր մանրամասնու- թիւններով: Վե՛, իմաստը այդ 2000 օրինակ- ներէն միայն մօտ 400-ին կըրցած է արձա- նագրութիւնը կատարել, արդէն անկախ ձե- ռագիր 4000 երեսէ բաղկացեալ գործ մըն է, մեծապէս շահագրգիռական, որոնք պիտի կրնային մեծ լոյս մը սփռել մեր ժամանակա- կից պատմութեան և Ռուբինանց շրջանի մասին: 1902 շրջանին, երբ պրօֆեսոր Մարքը Երուսաղէմ կը գտնուէր, մեծա- պէս օգտուած է Վե՛, իմաստի այս գործին և նոյնպէս խնդրած իրմէ, որ իրան յանձնէ Գեորգիուրիի հետախուզա- ընկերութեան ձեռնարկ հրատարակելու հա- մար, սակայն Վե՛, իմաստը այն տեսն չէ ուզած, կարծելով թէ պիտի կրնայ դեռ շա- րունակել և ամբողջ հաստատելը արձանա- գրել:

Հայ մատենագրութեան համար ծանր կո- րուտ մը պիտի լլլայ անոնց լոյս չի տես- նելը:

Սին, 8/21 նոյեմբերի

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Գեճե՛ր. Հե՛Ռ. ԳՌՈՒԱՄԱՆՈՒԹԻՒՆԵՐ

Սին, 8/21 նոյեմբերի

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Գեճե՛ր. Հե՛Ռ. ԳՌՈՒԱՄԱՆՈՒԹԻՒՆԵՐ

Սին, 8/21 նոյեմբերի

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Գեճե՛ր. Հե՛Ռ. ԳՌՈՒԱՄԱՆՈՒԹԻՒՆԵՐ

Սին, 8/21 նոյեմբերի

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Գեճե՛ր. Հե՛Ռ. ԳՌՈՒԱՄԱՆՈՒԹԻՒՆԵՐ

Սին, 8/21 նոյեմբերի

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Գեճե՛ր. Հե՛Ռ. ԳՌՈՒԱՄԱՆՈՒԹԻՒՆԵՐ

Սին, 8/21 նոյեմբերի

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Գեճե՛ր. Հե՛Ռ. ԳՌՈՒԱՄԱՆՈՒԹԻՒՆԵՐ

Սին, 8/21 նոյեմբերի

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Գեճե՛ր. Հե՛Ռ. ԳՌՈՒԱՄԱՆՈՒԹԻՒՆԵՐ

Սին, 8/21 նոյեմբերի

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Գեճե՛ր. Հե՛Ռ. ԳՌՈՒԱՄԱՆՈՒԹԻՒՆԵՐ

Եր կարող են աւելանալ 2 միլիոնով, ծախ- արը կըրճատվի 2/3, միլիոնով:

Օրէնսդրական առարկութիւնները մաս- նաժողովը ընդունեց այն օրինակով, որի համաձայն քիմիկ բարձրագիւրի իրաւունք- ները հաստատվում են միւս ուսումնապա- տակները իրաւունքների հետ: Օպորտի- ցիայի ներկայացուցիչները ձայն տուին յօդուածային ընթացքին դէմ, և երբ այդ ընդունվեց, հեռացան դահլիճը: Ֆինանս- դիստրիկտ ևս հրէաների վերաբերմամբ սան- մանափակումը պահպանելու ընդունվեց հոկտեմբերեաններին և մի ապրիլեանին 10 անգամ ընդդէմ նացիոնալիստների Չձայնի, որոնք գտնուած էին, թէ հրէաները, ինչպէս ուսումնապատակներ, ֆինանսդիստրիկտի հողի վրա հանդիսանում են սուս քաղաքացիներ և պէտք է վայելին վերջինների բարձր իրա-ւունքները: Նոր օրէնքը գործարկվելու է 1911 թ-ի մայիսի 1-ից:

ԲԻՇՆԵՎ, Նոր-Տարուց բացվում է ազ- նուական բանկի Բեսարաբիայի բաժան- մունը:

Կիւնի: Սուզարկութիւններ կատարվեցին ճանապարհների հարդրակցութեան շրջանի սուստական բաժանմունքի կառավարիչ Մուրադովի և օգնական Նիկոլայի մօտ: Վերջինի նամակներ ու փաստաթղթեր:

ՕՐԵՆՍՍԱ: Նահանգական դատարանը բժշկական գործիչները կեղծողները գործի առիթով 11 օրեայ դատաւարութիւնից յե- տոյ Դայաովին, հօրը և որդուն դատապար- տեց 3 տարի ու 3 ամիս բանտարկութեան, երեք հօգու արդարացից:

ՄՍՈՒՆՍԿ: Գաւառում սկսվեցին հողա- յին բարեկարգութեան մասնաժողովի գիւ- յաններին գիւղատնտեսական դասա- խոտութիւնները:

ՆԵՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԵՐ

ՍՈՒՍՈՅԵԱՆ

Լ Ե Վ ՍՈՒՍՈՅ

Լ Ե Վ ՍՈՒՍՈՅ

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Գ. Ն. ՄԱՂԱԲԵԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԵՆ ԵՐԵՎԱՆ

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ն Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր